

О. В. Мороз
В. М. Семцов
О. М. Капура

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ТЕРИТОРІЙ: НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Проаналізовано основні недоліки та переваги найбільш поширених механізмів інституційних змін. Показано, що саме інституційна модернізація на внутрішньоорганізаційному рівні може надати нові можливості у розвитку аграрних територій України. Окреслено основні пріоритети щодо формування організаційно-управлінського механізму протидії дисфункційним економічним процесам на вітчизняних аграрних територіях.

Ключові слова: ефективність, модернізація, інститут, неспостережувана економіка, управління, конфлікт, регулювання.

Abstract

The main disadvantages and advantages of the most common mechanisms of institutional change are analyzed. It is shown that it is institutional modernization at the internal organizational level that can provide new opportunities in the development of agricultural territories of Ukraine. The main priorities for the formation of organizational and managerial mechanism for counteracting dysfunctional economic processes in domestic agricultural areas are outlined.

Key words: *efficiency, modernization, institution, unobserved economy, management, conflict, regulation.*

Аграрні території України, маючи значний потенціал щодо подальшого розвитку, до останнього часу демонстрували високі ризики дисфункціональності в процесі ринкового реформування. Низька результативність реформ, що проводилися на аграрних територіях може бути пояснена невірною ідеологією інституційних змін та низькою якістю управління, у т. ч. координації управлінських дій. Звідси очевидно, що розлади у цільових функціях під час ринкових конверсій обумовлюють необхідність проведення змін у функціональності агентів ринку як процесу інституційної модернізації.

Переконані, що ідентифікація в рамках реальних феноменів свідчить про закономірність кореляції між спостережуваною економікою та неспостережуваними економічними процесами як функції конкретного соціально-економічного інституційного середовища та невід'ємного іманентного фактора як адміністративно-регульованих, так і ринкових економік в контексті забезпечення стійкого розвитку аграрних територій. На нашу думку, взаємодія спостережуваної та неспостережуваної економіки, активно відбувається в ринковій, бюджетній та неринковій сферах, при чому не завжди з порушенням законодавства. Водночас неспостережувані економічні процеси приховують у собі значні явні та потенційні резерви щодо збільшення та/або розширення джерел надходження до бюджетів різних рівнів, підвищення обсягів виробництва, удосконалення системи управління та регулювання, зменшення кількості та інтенсивності деструктивних конфліктів [1-2].

Встановлено, що сучасні аграрні території України характеризуються значним поширенням неспостережуваних економічних процесів. При цьому, основним каталізатором їхнього виникнення виступило деструктивне інституційне середовище національного рівня, де головний дисфункціональний конфлікт було зумовлено існуванням неринкових відносин за реалізації загальної ідеології ринку. З точки зору когнітивного управління концепт інституційної модернізації аграрних територій – один з найбільш дієвих способів координації дій між економічними агентами, інструмент мінімізації соціально-еколого-економічних конфліктів, основа для побудови ефективних управлінських змін у вітчизняній економіці. Особливістю й відмінністю інституційної модернізації від інших видів перетворень є те, що вона здатна, завдяки формування мотиваційних важелів та

комунікативних зв'язків між основними учасниками ринкових відносин, сприяти підвищенню ефективності функціонування економічної системи за рахунок використання потенціалу неспостережуваних економічних процесів.

Вважаємо, що теорія неспостережуваної економіки дає додаткові можливості для формування нової архітекτονіки відносин між основними економічними агентами, у т. ч. стосовно морфогенезу взаємоузгоджених стратегій розвитку на довгострокову перспективу саме у контексті модернізації інституційного середовища аграрних територій. Феномен неспостережуваних економічних процесів може бути пояснений такими ключовими положеннями: а) про те, що безсистемність та імпровізація щодо регулювання економічної системи сприяє виникненню та поширенню таких процесів; б) про те, що зазначені процеси активно визначають ментально-ціннісні та інерційні моделі економічної поведінки; в) про те, що імплементація неспостережуваних економічних процесів до офіційно підтвердженої економіки може забезпечити максимізацію загальної вартості на основі застосування критерію мінімізації конфліктності; г) про те, що індикація стану неспостережуваної економіки сприяє генерації більш ефективної системи регулювання соціально-еколого-економічного розвитку галузі; ґ) про те, що поведінка підприємств у полі функціонування впливу неспостережуваних економічних процесів обумовлена як суб'єктивними, так і об'єктивними факторами, тобто має з одного боку національну специфіку, а з іншого – закономірності глобального масштабу; д) про те, що відмова від таких процесів та/або їхнє несприйняття формує додаткові імпліцитні вигоди, у т. ч. у вигляді довіри.

Цілком очевидно, що діахронічний підхід стосовно ідентифікації неспостережуваних економічних процесів має ґрунтуватися на комплексному моніторингу аграрних територій. При цьому повинні враховуватися не лише фінансово-економічні показники, але й братися до уваги інституційні компоненти, у т. ч. соціальні особливості функціонування територій. Доведено, що основним недоліком сучасного державного моніторингу соціально-економічних процесів є акцентування уваги на оцінюванні синхронічних характеристик дисфункцій, за неможливості одночасного вирішення превентивних задач регулювання. Управління змінами при цьому доцільно здійснювати саме за критерієм формування більш досконалих типів організаційної поведінки [1].

Отож, деформації розвитку аграрних територій вимагають розробки та впровадження універсальної системної алгоритмізації ідентифікації агентів-ризик у полі неспостережуваної економіки, яка була б оптимально побудованою та логічно узгоджувалася б з моделлю найбільш ефективної економічної поведінки в контексті інституційної модернізації вітчизняної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Семцов В. М. Інституціоналізація організаційно-поведінкових змін у діяльності підприємств аграрної сфери України: концепт неспостережуваних економічних процесів: монографія. Вінниця: ФОП Рогальська І. О., 2018. 480 с.

2. Posner R. Theories of Economic Regulation. *Bell Journal of Economics and Management Science*. 1974. Vol. 5. P. 335 – 358.

Мороз Олег Васильович – д.е.н., професор кафедри менеджменту, маркетингу та економіки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: ovmorozz@ukr.net

Семцов Володимир Михайлович – д.е.н., доцент кафедри менеджменту, маркетингу та економіки, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Капура Ольга Миколаївна – канд. філол. наук, доцент кафедри правознавства і гуманітарних дисциплін Вінницького навчально-наукового інституту економіки Західноукраїнського національного університету, м. Вінниця

Moroz, Oleg V. – Doctor of Economic Sciences, Professor, Department of Management, Marketing and Economics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: ovmorozz@ukr.net

Semtsov Vladimir M. – Doctor of Economic Sciences, Associate Professor on Department of Management, Marketing and Economics, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: semtsov_vm@ukr.net

Kapura Olga M. – Candidate Degree in Philological Sciences, Associate Professor on Department of Law and Humanities, Vinnytsa research institute of Economics West Ukrainian National University, Vinnytsia, e-mail: olgakapura14gmail.com